

BIBLIOGRAFIA

Salvi TURRÓ

Edicions

L'edició completa i crítica de l'obra de Fichte, ja en un molt avançat estat de publicació, és la *Gesamtausgabe der Bayerischen Akademie der Wissenschaften* [GA], Stuttgart, 1962 ss., a cura de R. Lauth, H. Jacob i H. Gliwitzky. L'edició es divideix en quatre seccions: I. Obres publicades, II. Inèdits i pòstums, III. Correspondència, IV. Lliçons. Els volums de cada una de les seccions s'enumeren, en xifres àrabs, independentment de les altres. Un complement historiogràficament imprescindible de la GA, el constitueix l'exhaustiu recull doxològic de reaccions i comentaris contemporanis a l'obra fichteana editat en set volums per E. Fuchs: *Fichte im Gespräch. Berichte der Zeitgenossen*, Stuttgart, Frommann, 1978-1992.

Cal seguir esmentant, tanmateix, l'edició a cura del fill, I.H. Fichte, que ha estat font de citació usual fins avui i encara ho és per als escrits no apareguts en la GA: *Nachgelassene Werke* en 3 volums, Bonn, 1834-35 i *Sämmtliche Werke* en 8 volums, Berlin, 1845-46; reimpressos tots conjuntament com a *Fichtes Werke* [W], Berlin, De Gruyter, 1971. També la correspondència s'havia citat fins ara en dues edicions parcials: *Fichtes und Schellings philosophischer Briefwechsel*, a cura d'I.H. Fichte i de K.F.A. Schelling, Stuttgart, 1856; *Briefwechsel* (2 vol.), a cura de H. Schulz, Leipzig, 1925.

Ha estat també freqüent la utilització de la selecció de textos editada per F. Medicus: *Werke. Auswahl in sechs Bänden*, Leipzig, 1908-1912 (reimpressa a Darmstadt, 1962). I respecte als importants, des del punt de vista evolutiu i polèmic, escrits «sobre l'ateisme», als antics reculls de F. Medicus (*Fichte und Forberg. Die philosophischen Schriften zum Atheismusstreit*, Leipzig, 1910) i H. Lindau (*Die Schriften zu Fichtes' Atheismus-Streit*, Múnic, 1912), s'ha sumat més recentment l'edició de F. Böckelmann (*Die Schriften zu J.G. Fichtes Atheismus-Streit*, Múnic, Rogner & Bernhard, 1969), i l'antologia de documents i testimonis contemporanis editada per W. Röhr (*Dokumente zum Atheismusstreit*, Leipzig, Reclam, 1987).

En suport informàtic hi ha una recent edició que conté la major part de textos de l'edició del fill i algun altre material textual referit a les controvèrsies del període de Jena: *Fichte im Kontext. Werke auf CD-ROM*, KarstenWorm InfoSoftWare, 1996.

En el capítol d'edicions de títols concrets es poden citar, per les seves bones introduccions i notes crítiques, les publicades darrerament en

paral·lel i dependència de la GA: *Versuch einer Kritik aller Offenbarung*, a cura de H.J. Verweyen, Hamburg, Meiner, 1983; *Beiträge zur Berichtigung der Urteile des Publikums über die französische Revolution*, a cura de R. Schottkys, Hamburg, Meiner, 1973; *Über den Begriff der Wissenschaftslehre (1794). Grundlage der gesamten Wissenschaftslehre (1794-95)*, a cura de R. Lauth i H. Jacob, Stuttgart, Frommann, 1969; *Von den Pflichten der Gelehrten*, a cura de R. Lauth, H. Jacob i P.K. Schneider, Hamburg, Meiner, 1971; *Wissenschaftslehre Nova Methodo: Kollegnachschrift K.Cr. Krause 1798-99*, a cura d'E. Fuchs, Hamburg, Meiner, 1982; *Versuch einer neuen Darstellung der Wissenschaftslehre*, a cura de P. Baumanns, Hamburg, Meiner, 1975; *Die Wissenschaftslehre. Zweiter Vortrag im Jahre 1804*, a cura de R. Lauth i J. Widmann, Hamburg, Meiner, 1975; *Die Prinzipien der Gottes-, Sitten- und Rechtslehre*, a cura de R. Lauth, Hamburg, Meiner, 1986; *Die Anweisung zum seligen Leben*, a cura de H.J. Verweyen, Hamburg, Meiner, 1986.

Traduccions

Al català només tenim traduïda una obra de Fichte (*Trets fonamentals de l'època contemporània*). Al castellà la llista és prou àmplia, tot i que hi manquen textos importants i que les primeres versions d'A. Zozaya, E. Ovejero i J. Gaos són prou deficientes. A continuació consignem tots els títols traduïts en ambdues llengües, completant-los amb les edicions franceses i italianes que omplen els buits o milloren de bon tros la traducció existent a l'àmbit espanyol.

Del període de Jena i seguint l'ordre de composició per Fichte tenim traduïdes: *Reseña de Enesidemo*, doble text a cura de V. López Domínguez i J. Rivera, Madrid, Hiperión, 1982; *Reivindicación de la libertad de pensamiento y otros escritos políticos*, traducció de F. Oncina, Madrid, Tecnos, 1986; *Sulla rivoluzione francese. Sulla libertà di pensiero*, versió de V.E. Alfieri, Bari, Laterza, 1974²; *Sobre el concepto de Doctrina de la Ciencia*, traducció de B. Navarro, Editorial Universidad de México, 1963; *Principios fundamentales de la ciencia del conocimiento*, trad. del francès d'A. Zozaya, Madrid, Sociedad General Española de Librería, 1887; *Fundamento de toda la Doctrina de la Ciencia (1794)*, trad. de J. Cruz a *Doctrina de la Ciencia*, Buenos Aires, Aguilar, 1975; *El destino del sabio*, traducció d'E. Ovejero, Madrid, V. Suárez, 1913; *La destination du savant*, traducció de J.L. Vieillard-Baron, París, J. Vrin, 1969; *La missione del dotto*, trad. de V.E. Alfieri, Milà, Mursia, 1987⁶; *Sullo spirito e la lettera*, traducció d'U.M. Ugazio, Torí, Rosenberg & Selier, 1989; *Fundamento del derecho natural según los principios de la Doctrina de la Ciencia*, trad. de J.L. Villacañas, M. Ramos i F. Oncina, Madrid, Centro Estudios Constitucionales, 1994; *Primera y segunda introducción a la teoría de la ciencia*, traducció de J. Gaos, Madrid, Revista de Occidente, 1934; *Primera y segunda introducción a la Doctrina de la Ciencia. Ensayo de una nueva exposición de la Doctrina de la Ciencia*, traducció de J.M. Quintana, Madrid, Tecnos, 1987; *Doctrina de la Ciencia Nova Methodo*, traducció de J.L. Villacañas, València, Natan, 1987; *Il sistema della dottrina morale secondo i principi della dottrina della scienza*, traducció de R. Cantoni, Roma, Laterza, 1994²; *Ídeas sobre Dios y la inmortalidad. Informe sobre el concepto de la doctrina de la ciencia*, traducció d'A. Ciria, Revista de Filosofía n° 16, Sevilla, 1994, pp. 141-209.

Del segon període, a partir de la disputa sobre l'ateisme i l'abandonament de Jena, tenim: *El destino del hombre*, traducció d'E. Ovejero, Madrid, V. Suárez, 1913 (reeditat a Espasa Calpe, 1976); *La destination de l'homme*, traducció de M. Molitor, París, Aubier, 1942; *El estado comercial cerrado*, traducció de J. Franco, Madrid, Tecnos, 1991; *Filosofía de la masonería. Cartas a Constant*, traducció de F. Oncina, Madrid, Istmo, 1997; *La seconda dottrina della scienza (1801)*, traducció d'A. Tilgher, Padua, Cedam, 1939; *Privatissimum 1803. Dodici lezioni sulla dottrina della scienza*, traducció de G. Rametta, Pisa, ETS, 1993; *Doctrina de la Ciencia (1804)*, traducció d'A. Cruz a *Doctrina de la Ciencia*, Buenos Aires, Aguilar, 1975; *L'essenza del dotto. Lezioni tenute a Erlangen nel semestre estivo 1805*, traducció d'A. Cantoni, Florència, La Nuova Italia, 1971⁴; *Los caracteres de la Edad Contemporánea*, traducció de J. Gaos, Madrid, Revista de Occidente, 1976; *Treys fonamentals de l'època contemporània*, traducció de J. Leita, Barcelona, Edicions 62, 1995; *La exhortación a la vida bienaventurada o la Doctrina de la Religión*, traducció d'A. Ciria i D. Innerarity, Madrid, Tecnos, 1995; *Sul principi di Machiavelli*, traducció de G.F. Frigo, Ferrara, Gallio Editore, 1990; *Machiavel et autres écrits philosophiques et politiques de 1806-1807*, trad. de L. Ferry i A. Renaut, París, Payot, 1981; *Discursos a la nación alemana*, traducció de R. Casal, Buenos Aires, Pleamar, 1964; *Discursos a la nación alemana*, trad. de M^aJ. Valera i L. Acosta, Madrid, Editora Nacional, 1977.

Instruments de treball

El primer recull bibliogràfic exhaustiu sobre Fichte fou editat per H.M. Baumgartner i W.G. Jacobs: *Fichte-Bibliographie*, Stuttgart, Frommann, 1968. Com a actualitzacions posteriors tenim: *Fichte Bibliographie*, a cura de S. Lampenscherf, Wuppertal, Fichte Gesellschaft, 1989; *Neuere Literatur zu Fichte*, a cura de J. Soltzenberg en el *Philosophische Rundschau*, 1989, pp. 68-93; *Fichte-Bibliographie (1969-1991)*, a cura de S. Doyé, Amsterdam, Ropodi, 1995. Així mateix hi ha dos útils comentaris a l'evolució dels estudis fichteans: el *Forschungsbericht* de Verweyen [1] orientat bàsicament vers la filosofia pràctica, i la *Storia della critica* de C. Cesa [3] de caràcter més general.

L'estat de la qüestió dels estudis fichteans podia seguir-se inicialment en els *Kant-Studien*. Amb l'endegament de la GA, als anys seixanta, en el *Philosophisches Jahrbuch* i en el *Bulletin de l'idéalisme allemand* (dins dels *Archives de Philosophie*) aparegueren molts dels articles fonamentals per a les noves línies de treball; i a partir de 1989 es publiquen periòdicament els *Fichte-Studien*. Igualment han de consignar-se diversos reculls d'articles i d'actes de congressos en què es reflecteix l'evolució de la recerca actual: *Wissen und Gewissen. Beiträge zum 200 Geburtstag J.G. Fichtes*, editat per M. Buhr, Berlín, Akademie Verlag, 1962; *Erneuerung der Transzendentalphilosophie in Anschluß an Kant und Fichte*, a cura de Kl. Hammacher i A. Mues, Stuttgart, Frommann, 1979; *Der transzendente Gedanke. Die gegenwärtige Darstellung der Philosophie Fichtes*, editat per Kl. Hammacher, Hamburg, Meiner, 1982; *Transzendentalphilosophie als System. Die Auseinandersetzung zwischen 1794 und 1806*, a cura d'A. Mues, Hamburg, Meiner, 1989; *Fichtes Wissenschaftslehre 1794. Philosophische Resonanzen*, editat per W. Högbe, Frankfurt, Suhrkamp,

1995; *Filosofia transcendentale e destinazione Etica. Indagini su Fichte*, a cura d'A. Masullo i M. Ivaldo, Milà, Guerini, 1995.

Relació dels estudis principals

Consignem a continuació tots els títols a què ens hem referit en la primera secció d'aquest opuscle. És palès que aquest llistat no és ni pretén ser una relació exhaustiva de la bibliografia fichteana, per la qual cosa remetem als reculls bibliogràfics abans indicats. Tanmateix, sí que conté la literatura secundària principal que ha determinat l'evolució de la recerca fichteana fins avui, tal com hem exposat a bastament en la primera secció. Apareixen precedides d'asterisc les obres que són ressenyades en la tercera secció i que constitueixen les fites bàsiques de la bibliografia.

Andler, Ch.

[1] *Les origines du socialisme d'état en Allemagne*; París, 1897.

Basch, V.

[1] *Les doctrines politiques des philosophes classiques d'Allemagne*; París, 1927.

Batscha, Z.

[1] *Gesellschaft und Staat in der politischen Philosophie Fichtes*; Frankfurt, Europäische Verlagsanstalt, 1970.

Bauchs, B.

[1] *Fichte und die deutsche Staatsgedanke*; Langensalza, 1925.

Baumanns, P.

[1] *Fichtes ursprüngliches System: sein Standort zwischen Kant und Hegel*; Stuttgart, Frommann, 1972.

Bergmann, E.

[1] *Fichte als Erzieher*; Leipzig, 1928.

[2] *Fichte und der Nationalsozialismus*, Breslau, 1933.

Buhr, M.

[1] *Revolution und Philosophie. Die ursprüngliche Philosophie J.G. Fichtes und die französische Revolution*; Berlín, 1965.

Cassirer, E.

*[1] *Fichte a: Das Erkenntnisproblem in der Philosophie und in der Wissenschaft der neueren Zeit* (volum III), Berlín, 1907-1920 (trad. castellana: *El problema del conocimiento en la filosofía y la ciencia modernas*, volum III, Mèxic, FCE, 1957).

Cesa, C.

[1] *Fichte e il primo idealismo*; Florència, Sansoni, 1975.

[2] *J.G. Fichte e l'idealismo transcendentale*; Bolònia, Il Mulino, 1992.

[3] *Introduzione a Fichte*; Roma, Laterza, 1994.

- Claeges, U.
 [1] *Geschichte des Selbstbewußtseins. Der Ursprung des spekulativen Problems in Fichtes WL von 1794-95*; La Hâia, Nijhoff, 1974.
- Cruz, J.
 [1]. *Conciencia y Absoluto en Fichte*, Pamplona, Universidad de Navarra, 1974.
- Düsing, E.
 [1] *Intersubjektivität und Selbstbewußtsein*; Colònia, Dienter, 1986.
- Erdmann, J.E.
 [1] *Versuch einer wissenschaftlichen Darstellung der neuern Philosophie* (vol. I); Leipzig, 1853 (Stuttgart, 1931²).
 * [2] *Die Wissenschaftslehre und ihre Ausläufer a: Grundriß der Geschichte der Philosophie* (volum II: *Philosophie der Neuzeit. Der deutsche Idealismus*), Berlin 1865 (reeditat a Hamburg, Rowohlt's Deutsche Enzyklopädie, 1975²).
- Fichte, I.H.
 [1] *Beiträge zur Charakteristik der neueren Philosophie*; Sulzbach, 1829 (1841²).
 [2] *J.G. Fichtes Leben und litterarischer Briefwechsel* (2 vol.); Sulzbach, 1830-31 (Leipzig, 1862²).
 [3] *Die philosophischen Lehren von Recht, Staat und Sitte von der Mitte des 18 Jhdts bis zur Gegenwart*; Leipzig, 1850.
- Fischer, K.
 * [1] *Fichte und seine Vorgänger a: Geschichte der neuern Philosophie* (vol. V), Heidelberg, 1869 (vol. VI de la nova reimpressió a Liechtenstein, Klaus Reprint, 1973).
- Gueroult, M.
 * [1] *L'évolution et la structure de la Doctrine de la Science* (2 vol.); Publications de l'Université de Strasbourg, 1930.
 * [2] *Études sur Fichte*; Paris, Aubier-Montaigne, 1974.
- Gurwitsch, G.
 * [1] *Fichtes System der konkreten Ethik*; Tubinga, 1924.
- Hartmann, N.
 * [1] *Die Philosophie des deutschen Idealismus* (volum I), Berlin, 1923 (trad. castellana: *La filosofía del idealismo alemán*, volum I, Buenos Aires, Ed. Sudamericana, 1960).
- Heidegger, M.
 [1] *Der deutsche Idealismus (Vorlesung Sommersemester 1929)*, GA, volum XXVIII, Frankfurt, Klostermann, 1997.
- Heimsoeth, F.
 * [1] *Fichte*; Munic, Reinhardt, 1923 (trad. castellana: *Fichte*, Madrid, Revista de Occidente, 1931).

- Henrich, D.
 *[1] *Fichtes ursprüngliche Einsicht*; Frankfurt, Klostermann, 1967.
- Hohler, T.P.
 [1] *Imagination and reflexion: intersubjectivity. Fichte's Grundlage of 1794*; La Hâia, Nijhoff, 1982.
- Hunter, C.K.
 [1] *Der Interpersonalitätsbeweis in Fichtes früher angewandter praktischer Philosophie*; Meisenheim, A. Hain, 1973.
- Husserl, E.
 [1] *Fichtes Menschheitsideal. Drei Vorlesungen von 1917*; Husserliana, GW, volum XXV.
- Inciarte, F.
 [1] *Transzendente Einbildungskraft. Zu Fichtes Frühphilosophie im Zusammenhang des transzendentalen Idealismus*; Bonn, Bouvier, 1970.
- Ivaldo, M.
 *[1] *I Principi del sapere in la visione trascendentale di Fichte*, Nàpols, Bibliopolis, 1987.
 [2] *Libertà e ragione. L'etica di Fichte*; Milà, Mursia, 1992.
- Jacobs, W.G.
 [1] *Trieb als sittliches Phänomen. Eine Untersuchung zur Grundlegung der Philosophie nach Kant und Fichte*; Bonn, Bouvier, 1967.
- Janke, W.
 [1] *Fichte. Sein und Reflexion*; Berlin, De Gruyter, 1970.
- Julia, D.
 [1] *La question de l'homme et le fondement de la philosophie*; Paris, Aubier, 1964.
- Koch, R.F.
 [1] *Fichtes Theorie des Selbstbewußtseins. Ihre Entwicklung von den «Eignen Meditationen über Elementar-Philosophie» 1793 bis zur «Neuen Bearbeitung der WL» 1800*; Würzburg, Neumann, 1989.
- Kroner, R.
 *[1] *Von Kant bis Hegel* (2 vol.); Tubinga, 1921-24 (reedició conjunta en un volum: Tubinga, Mohr, 1961).
- Lauth, R.
 *[1] *Le problème de l'interpersonalité chez Fichte* a: Archives de Philosophie, n° 25, 1962, p. 325-344.
 *[2] *Fichtes Gesamtidee der Philosophie* a: Philosophisches Jahrbuch, n° 71, 1964, pp. 253-285 (trad. castellana: *Idea total de la filosofía en Fichte*, Universidad Autónoma de México, 1968).

- *[3] *Der Begriff der Geschichte nach Fichte* a: Philosophisches Jahrbuch, n° 72, 1964-65, pp. 353-384.
- [4] *Zur Idee der Transzendentalphilosophie*; Munic, Pustet Verlag, 1965.
- *[5] *Genèse du «Fondement de toute la Doctrine de la Science» de Fichte* a: Archives de Philosophie, n° 34, 1971, p. 51-79.
- [6] *Die Entstehung von Schellings Identitätsphilosophie*; Friburg, Alber, 1975.
- [7] *Die transzendente Naturlehre Fichtes nach den Prinzipien der WL*; Hamburg, Meiner, 1984.
- [8] *Hegel vor der Wissenschaftslehre*; Wiesbaden, Steiner, 1987.
- [9] *Transzendente Entwicklungslinien*; Hamburg, Meiner, 1989.

Léon, X.

- [1] *La philosophie de Fichte. Ses rapports avec la conscience contemporaine*; París, Alcan, 1902.
- *[2] *Fichte et son temps* (3 volums); París, A. Collin, 1922-27.

Leibholz, G.

- [1] *Fichte und der demokratische Gedanke. Ein Beitrag zur Staatslehre*; Friburg, 1921.

Löchs, R.

- [1] *Die Theologie der Lehre Fichtes von Staat und Nation*; Michelstadt, 1957.

Massolo, A.

- [1] *Fichte e la filosofia*; Florència, Sansoni, 1948.

Masullo, A.

- [1] *La comunità come fondamento. Fichte, Husserl, Sartre*; Nàpols, 1965 (nova edició de la part sobre Fichte: *Fichte. L'intersoggettività e l'originario*, Nàpols, Guida, 1986).

Medicus, F.

- [1] *J.G. Fichte. Dreizehn Vorlesungen*; Berlín, 1905.
- [2] *Fichtes Leben*; Leipzig, 1911 (1922²).

Meinecke, F.

- [1] *Weltbürgertum und Nationalstaat*; München, 1908 (nova edició a: *Werke*, volum V, Munic, Oldenbourg, 1962).

Metz, W.

- [1] *Kategorienduktion und produktive Einbildungskraft in der theoretischen Philosophie Kants und Fichtes*; Stuttgart, Frommann, 1991.

Metzger, W.

- [1] *Gesellschaft, Recht und Staat in der Ethik des deutschen Idealismus*; Heidelberg, 1917 (Aalen, 1966²).

Navarro, B.

- [1] *El desarrollo fichteano del idealismo trascendental de Kant*; Mèxic, FCE, 1975.

Neuhouser, F.

- [1] *Fichte's theory of subjectivity*; Cambridge University Press, 1990.

Pareyson, L.

- *[1] *Fichte*; Torí, Edizione di Filosofia, 1950 (nova edició: *Fichte. Il sistema della libertà*, Milà, Mursia, 1976).

Philonenko, A.

- *[1] *La liberté humaine dans la philosophie de Fichte*; París, J. Vrin, 1966 (1980²).
[2] *Théorie et praxis dans la pensée morale et politique de Kant et de Fichte en 1793*; París, J. Vrin, 1976.
*[3] *Die intellektuelle Anschauung bei Fichte a: Der transzendentale Gedanke*, Hamburg, Meiner, 1981, pp. 91-106.
[4] *L'oeuvre de Fichte*; París, J. Vrin, 1984.

Radamacher, H.

- [1] *Fichtes Begriff des Absoluten*; Frankfurt, Klostermann, 1970.

Radrizani, I.

- [1] *Vers la fondation de l'intersubjectivité chez Fichte. Des Principes à la Nova Methodo*; París, Vrin, 1993.

Renaut, A.

- [1] *Le système du droit. Philosophie et droit dans la pensée de Fichte*; París, PUF, 1986.

Rohs, P.

- [1] *Fichte*; Munic, Beck Verlag, 1991.

Schelsky, H.

- [1] *Theorie der Gemeinschaft nach Fichtes Naturrechts von 1796*; Berlín, 1935.

Schmoller, G.

- [1] *J.G. Fichte. Eine Studie aus dem Gebiete der Ethik und der Nationalökonomie*, Leipzig, 1865 (1888²).

Schwinger, R.

- [1] *Der Begriff der bürgerlichen Gesellschaft bei Kant und Fichte*, Bonner Universität, 1929.

Schottkys, R.

- [1] *Untersuchungen zur Geschichte der staatsphilosophischen Vertragstheorie im 17. und 18. Jahrhundert*, Munic (dissertació), 1962.

Seidel, H.

- [1] *J.G. Fichte. Zur Einführung*; Hamburg, Junius Verlag, 1997.

Siemek, M.J.

- [1] *Die Idee des Transzendentalismus bei Fichte und Kant*; Hamburg, Meiner, 1984.

- Siep, L.
 [1] *Praktische philosophie im deutschen Idealismus*; Frankfurt, Suhrkamp, 1992.
- Soller, A.K.
 [1] *Trieb und Reflexion in Fichtes Jenaer Philosophie*; Würzburg, Neumann, 1984.
- Stolzenberg, J.
 [1] *Fichtes Begriff der intellektuellen Anschauung*; Stuttgart, Klett-Cotta, 1986.
- Strecker, R.
 [1] *Die Anfänge von Fichtes Staatsphilosophie*; Leipzig, 1916.
- Tilliette, X.
 *[1] *Etudes fichtéens a: Archives de Philosophie*, 1969, pp. 578-627.
 *[2] *Erste Fichte-Rezeption. Mit besonderer Berücksichtigung der intellektuellen Anschauung a: Der transzendente Gedanke*, Hamburg, Meiner, 1981, p. 532-545.
 *[3] *L'intuition intellectuelle de Kant à Hegel*, Paris, Vrin, 1995.
- Wallner, N.
 [1] *Fichte als politischer Denker*; Halle, 1926.
- Waltz, G.A.
 [1] *Die Staatidee des Rationalismus und der Romantik und die Staatsphilosophie*; Marburg, 1928.
- Verweyen, H.J.
 [1] *Recht und Sittlichkeit in J.G. Fichtes Gesellschaftslehre*; Friburg, Alber, 1975.
- Wildt, A.
 [1] *Autonomie und Anerkennung. Hegels Moralitätskritik im Lichte seiner Fichte-Rezeption*; Stuttgart, Klett-Cotta, 1982.
- Willms, B.
 [1] *Die totale Freiheit. Fichtes politische Philosophie*; Colônia, Westdeutsche Verlag, 1967.
- Vlachos, G.
 [1] *Fédéralisme et raison d'état dans la pensée internationale de Fichte*; Paris, Pedone, 1948.
- Wundt, M.
 [1] *J.G. Fichte*; Stuttgart, 1927 (Frommann, 1976²).
 *[2] *Fichte-Forschungen*, Stuttgart, 1929 (Frommann, 1976²).

Zaczyk, R.

[1] *Das Strafrecht in der Rechtslehre J.G. Fichte*; Berlin, Duncker, 1981.

Zeller, E.

[1] *Fichte als Politiker* a: *Historische Zeitschrift*, 1860 (IV), pp. 1-35.

Ziegenbein, W.

[1] *Zur Staatslehre Fichtes in seinem früheren Schriften bis 1807*; Kiel, 1935.